

А.О. Босак, О.Ю. Григор'єв, О.І. Романюк
ORCID: 0000-0002-2944-2166, 0000-0002-1374-4450, 0009-0001-3138-4604
Національний університет «Львівська політехніка»
Кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва
Кафедра зовнішньоекономічної та митної діяльності

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КУВЕЙТОМ

<https://doi.org/10.23939/smeu2024.02.258>

© Босак А. О., Григор'єв О. Ю., Романюк О. І., 2024

Досліджено сучасний стан розвитку міжнародних економічних відносин України та Кувейту. Розглянуто показники національних економік країн, нормативну базу двосторонніх угод, рівень і динаміку розвитку торгівлі. Систематизовано показники взаємної торгівлі товарами і послугами, проаналізовано їх динаміку, умови взаємної торгівлі та особливості мит України та Кувейту. Виявлено особливості та тенденції взаємного руху факторів виробництва. Описано перспективи покращення взаємодії з Кувейтом та сформувано рекомендації щодо розвитку міжнародних економічних відносин між країнами.

Ключові слова: Кувейт, міжнародні економічні відносини, міжнародна торгівля, технологічна співпраця, країни Близького Сходу, сільськогосподарська продукція, фактори виробництва, рух капіталу, інвестиції.

Постановка проблеми

Тенденції розвитку міжнародних економічних відносин України та Кувейту до 2020 року були повільно зростаючими та доволі слабо розвинутими. У сучасних умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів між державами економічні відносини стають важливим фактором забезпечення економічної стійкості та розвитку національних економік. Україна, з її багатим аграрним, індустріальним та технологічним потенціалом, прагне розширити свою присутність на міжнародних ринках, шукаючи нові можливості для партнерства. Одним із таких перспективних партнерів є Кувейт, країна з розвинутою економікою та значними фінансовими ресурсами, яка входить до складу держав Перської затоки.

Попри наявність потенціалу для взаємовигідного співробітництва, економічні відносини між Україною та Кувейтом на сьогодні залишаються слабо розвиненими та характеризуються невисокими темпами зростання. Це виражається у низькому рівні торгово-економічних контактів, обмеженості інвестиційних потоків та недостатньо активній взаємодії між діловими колами обох країн. Основні причини цієї ситуації можуть включати неузгодженість економічних інтересів, недостатню обізнаність підприємств обох країн про можливості ринку, а також бар'єри у сфері логістики, нормативного регулювання та фінансових механізмів. Окрім того, політичні та економічні ризики, з якими стикається Україна, можуть також стримувати інвесторів із Кувейту.

З огляду на вищезазначене, існує нагальна необхідність вивчення проблем та бар'єрів, що стримують розвиток цих відносин, з метою визначення стратегій для покращення співпраці та стимулю-

вання інвестиційної активності між Україною та Кувейтом. Необхідно виробити стратегії для активізації торгово-економічної співпраці, розширення інвестиційних можливостей, підвищення рівня обізнаності про ринкові можливості та зменшення ризиків для кувейтських інвесторів.

Актуальність дослідження

Досліджувана тема актуальна через перспективи розвитку економічних, політичних та торговельних відносин між державами. Актуальним є дослідження проблемних аспектів розвитку економічних відносин між Україною та Кувейтом, а також пошук шляхів для усунення існуючих бар'єрів. Частка торгівлі України з Кувейтом поки що дуже мала – всього 0,04% від загального торговельного обороту України. Важливо також врахувати, що торгівля Кувейту складається майже на 80% з країнами Азії, особливо близько-східних партнерів-одновірців. Зважаючи на ці обставини, здавалося б, що Україні складно заходити на ринки Кувейту та розвивати торговельні відносини, але насправді існують значні перспективи. Говорячи про історичне минуле обох країн, то тут також можна провести паралелі вторгнення до Кувейту диктатора Іраку Саддама Хусейна з українсько-російською війною.

Існує низка підписаних договорів та перспективних домовленостей між українською стороною та кувейтськими партнерами, які поглиблювати міжнародні економічні відносини між країнами. В інвестиційному та інноваційному плані вже існує декілька спільних проектів між Україною та Кувейтом, однак вони поки що не вийшли на повну потужність. Існує чимало інших ідей для спільної взаємодії як із сторони Кувейту, так і з боку України. Наразі Кувейт саме займається активним пошуком стартапів, а отже, це ідеальна можливість для України.

Формулювання мети та завдань статті

Метою статті є дослідження можливостей та інструментів розвитку співпраці між Україною та Кувейтом та розроблення аргументованих заходів щодо розширення міжнародних економічних відносин між країнами. Для досягнення цієї мети виокремлено такі завдання:

- розгляд історичних аспектів розвитку економічних відносин між Україною та Кувейтом;
- аналіз економічних чинників, які впливають на рівень співпраці між країнами;
- оцінка правової бази та регуляторних механізмів, що впливають на двосторонню співпрацю;
- дослідження політичних аспектів, які впливають на розвиток економічних зв'язків;
- визначення конкретних шляхів та формування заходів щодо поглиблення співпраці та покращення економічних відносин між Україною та Кувейтом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Досліджуючи перспективи і підгрунття для розвитку міжнародних відносин із Кувейтом, були проаналізовані дослідження таких авторів, як Г.Є. Богородицька, А.В. Гриценко і С.Г. Войтов [1], Г. Дугінець і Х.З. Омран [2], А. Заставний і О. Іващук [3], В.О. Швед [4], О. О. Волович, Ж.Б. Ігошина, В.В. Макух, А.С. Поспелов, Г.В. Шелест [5], М.Х. Абумуфрех [6]. Згадані публікації містять дослідження та стратегії покращення економічних, торговельних або дипломатичних відносин України з країнами Близького Сходу загалом, не акцентуючи увагу на співпрацю з конкретною країною-партнером. До того ж автори рідко дають конкретні рекомендації щодо поглиблення співпраці між країнами в окремих формах міжнародних відносин, насамперед щодо руху факторів виробництва та вирішення спільних економічних проблем. Попри географічну віддаленість України і Кувейту існують можливості у співпраці в галузі транспорту і логістики, страхування вантажів, фінансових операцій тощо.

Натомість у публікаціях останніх років подано більше конкретних рекомендацій щодо використання досвіду Кувейту у повоєнний період. К. Подгорська виділяє два підходи: впровадження програми компенсації через зобов'язання іноземних компаній реінвестувати частину коштів від контрактів з державою та створення Суверенного інвестиційного фонду, який зможе перерозподіляти ці

кошти [7]. Також у літературі та публікаціях в економічних ЗМІ активно обговорюються можливості розбудови економічних відносин з країнами Перської затоки та збільшення взаємної торгівлі з Україною [8-10].

Виклад основного матеріалу

Географічно Кувейт має дуже вдале розташування, що відкриває країні доступ до нафтових ресурсів та, як наслідок, активного економічного зростання. Однак із політичної точки зору Кувейт має непростих сусідів. Напружені стосунки Кувейту із Саудівською Аравією та Іраком зберігалися постійно, проте 2 серпня 1990 року вибухнула війна у Перській затоці. Протягом кількох місяців завдяки операції «Буря в пустелі», найактивнішими учасниками якої стали США та Саудівська Аравія, Кувейт було звільнено. Однак коли іракські війська відступали, вони обрали тактику знищення усієї землі, з якої вони йшли. Джерело збагачення кувейтської економіки – нафтові родовища та підприємства галузі – постраждали найбільше, оскільки близько 700 нафтових свердловин було підпалено під час відводу іракських військ, що призвело до втрати Кувейтом більш, ніж 2 мільярди барелів з його резервів. Економіка Кувейту сильно постраждала під час війни, внаслідок іракської окупації значна частина нафтодобувних і нафтопереробних підприємств була знищена. До того ж країна взяла на себе зобов'язання компенсації військових витрат міжнародної коаліції. Економічне становище країни погіршилося також внаслідок зниження світових цін на нафту. Однак вже до 1992 нафтопромисловий комплекс Кувейту був майже повністю відновлений і нафтовидобуток досяг довоєнного рівня [7].

Основні галузі промисловості Кувейту: нафтова і нафтохімічна, конструкційних матеріалів, гірнична, харчова. У структурі ВВП на частку нафтової промисловості припадає 45%. Енергетика Кувейту повністю базується на використанні викопного палива. У країні щорічно виробляється близько 31,6 млрд кВт·год. електроенергії, що значно перевищує її внутрішнє споживання. Провідні позиції серед галузей промисловості займають нафтовидобувна, нафтопереробна і нафтохімія. Розвинені будівництво, виробництво споживчих товарів і добрив, харчова промисловість. Діють промислові установки для опріснення морської води. З підвищенням якості освіти в країні отримали розвиток такі наукоємні галузі, як електронна промисловість. Активно діє банківський сектор, розширяється сфера обслуговування.

Завдяки успішній експлуатації величезних запасів нафти Кувейт має в своєму розпорядженні надлишки капіталу, який скеровує як на зарубіжні інвестиції, так і на реалізацію численних проектів по розвитку засобів зв'язку, дорожньої мережі, цивільного будівництва всередині країни і на соціальне забезпечення. Кувейтська інвестиційна адміністрація (KIA) встановила собі за мету перевести весь свій портфель на активи згідно екологічних, соціальних та управлінських принципів. KIA управляє активами у 700 млрд дол. у вигляді найстаршого та третього найбільшого суверенного фонду світу. Таке багатство країна здобула завдяки експорту нафти – промисловості, що найбільше забруднює планету. Галузь наповнює бюджет Кувейту на близько 90%.

Тепер країна поступово готується до світу, у якому нафта вже не гратиме таку роль, як сьогодні. Та на відміну від країн-сусідів, що також є чільними експортерами нафти, Кувейт не встановив цілі з досягнення вуглецевої нейтральності. Зазначається, що KIA наразі зосереджується на екологічній складовій ESG у процесі переходу. Оновлений портфель активів може містити компанії, що адаптували свої довгострокові фінансові ризики до проблем глобального потепління та виснаження ресурсів [8].

Між Україною та Кувейтом вже існує декілька економічних і політичних угод, але є ще багато договорів, які в перспективі можна сформулювати та запропонувати. Наприклад, торгівельні договори лише спрощують розмитнення товарів, але за ініціативи України можливо поглиблювати торгівельні відносини. На даний момент чинні такі нормативні документи:

1. Угода про економічне та технічне співробітництво між Урядом України та Урядом Держави Кувейт (30.07.2001).

2. Угода між Урядом України та Урядом Держави Кувейт про повітряне сполучення між Україною та Державою Кувейт (17.06.2004).

3. Протокол між Урядом України та Урядом Держави Кувейт про утворення Міжурядової українсько-кувейтської комісії з питань економічного, технічного та торговельного співробітництва (21.07.2008).

4. Меморандум про взаєморозуміння між Державною службою фінансового моніторингу України та Підрозділом фінансової розвідки Держави Кувейт щодо співробітництва в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (29.01.2019).

5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Кувейт про сприяння та взаємний захист інвестицій (11.06.2003).

6. Угода між Урядом України та Урядом Держави Кувейт про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал (22.02.2004).

7. Торговельна угода між Урядом України та Урядом Держави Кувейт (16.12.2004).

8. Угода між Урядом України та Урядом Держави Кувейт про співробітництво в сфері туризму (08.11.2018).

Обсяг торгівлі між Україною та Кувейтом є невеликим, частка взаємної торгівлі складає менше 1% у загальній структурі торгівлі кожної з країн (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі України та Кувейту у 2010-2020 рр., млрд. дол.

Показники	Україна			Кувейт		
	2010	2015	2020	2010	2015	2020
Загальний обсяг експорту	56	42	52,7	61,7	52,7	41,6
Загальний обсяг імпорту	65,8	40,6	56,5	24,4	31,3	27,8
Зовнішньоторговельний оборот	121,8	82,6	109,2	86,1	84	69,4
Сальдо зовнішньої торгівлі	-9,8	1,4	-3,8	37,3	21,4	13,8
Експорт послуг	4,62	3,59	4,05	9	6,01	7,41
Імпорт послуг	4,39	4,47	5,07	15,7	25,9	18
Зовнішня торгівля в розрізі основних товарних груп						
Експорт заліза	6,08	3,36	3,06	–		
Експорт соняшникової олії	2,36	3,03	5,33	–		
Експорт пшениці	1,2	2,81	4,61	–		
Імпорт природного газу	8,83	4,47	1,59	–		
Імпорт автомобілів	1,66	0,815	3,62	–		
Імпорт медикаментів	1,82	1,21	2,04	–		
Експорт сирої нафти	–			41,5	33,7	27,6
Експорт полімерів	–			1,09	0,875	0,570
Експорт скрапленого газу	–			2,07	1,93	1,73
Імпорт газових турбін	–			0,859	0,470	0,183
Імпорт автомобілів	–			2,5	3,47	2,43
Імпорт дорогітнінних прикрас	–			0,255	0,678	0,384
Зовнішня торгівля послугами						
Експорт морського транспорту	1,12	0,736	0,606	3,59	0,835	0,487
Імпорт особистих подорожей	0,347	0,509	0,623	6,43	13,1	5,74
Експорт телекомунікаційних сервісів	0,319	0,353	0,09	3,56	2,7	4,27
Імпорт фінансових послуг	1,09	0,875	0,471	0,712	0,425	0,646
Експорт авіаперевезень	1,17	0,854	0,802	0,285	0,302	0,181
Імпорт інших державних послуг	0,509	1,06	1,14	1,46	1,67	1,85

Розраховано за даними [9].

Взаємна торгівля України та Кувейту у 2010-2020 рр., млн. дол.

Показники	Роки			Середній темп зміни, %
	2010	2015	2020	
Експорт з України до Кувейту				
Загальний обсяг експорту	32,2	14,7	46,6	81
Обсяг експорту товарів	31,89	11,01	44,13	118%
Експорт ячменю	20,1	1,32	6,76	159
Експорт м'яса птиці	0	2,82	13,2	368
Експорт залізних труб	0,427	0,913	0,809	51%
Експорт нетрикотажного жіночого одягу	0,626	0,483	0,176	-43%
Експорт гарячекатаного чавуну	1,97	0,347	3,11	357%
Обсяг експорту послуг	0,31	3,69	2,47	529%
Імпорт з Кувейту до України				
Загальний обсяг експорту	0,824	0,435	1,3	76%
Імпорт автомобілів	0,305	0,036	0,045	-32%
Імпорт етиленових полімерів	0,18	0,042	0,692	735%
Імпорт автозапчастин	0,298	0,317	0,001	-47%
Імпорт секонд-хенд одягу	0,002	0,003	0,004	42%
Імпорт ефіру	0	0,001	0,02	1900
Обсяг експорту послуг	0,06	1,38	0,48	1067%

Розраховано за даними [9].

Україна переважно експортує в Кувейт сільськогосподарську продукцію: курятину, соняшникову олію, ячмінь, пшеницю. Натомість Кувейт експортує до України автомобілі, полімери та ефір. Також варто відзначити ситуативність і неоднозначність торгівельних відносин. Багато товарних груп могли експортуватись та імпортуватись одного року, а вже наступного чомусь торгівля цією ж групою припинялась або повністю, або значно знижувалась. Взаємний обсяг торгівлі послугами теж незначний. Є великі перспективи збільшення взаємної торгівлі. Найперспективніші експортні товарні позиції: продукти харчування; кондитерські вироби (цукерки, печиво, шоколад); низькокалорійні снеки з високим вмістом протеїну; мед натуральний; олія соняшникова; яйця; сільськогосподарська продукція (зернові культури (пшениця, гречка, горох, квасоля, чечевиця, насіння соняшникове; інша сировина для виготовлення продуктів харчування); чорні метали та вироби з них; будівельні матеріали; металоконструкції; продукція машинобудування та обладнання.

У структурі міжнародної торгівлі Кувейту майже 80% припадає на країни Азії, з країнами Європи та Америки торгівля дуже незначна. Кувейт є учасником зони вільної торгівлі (ЗВТ) через митний союз в рамках Ради співробітництва арабських держав затоки, Великої арабської ЗВТ, ЗВТ держав GCC. Для решти держав світу імпортне мито – 5% на більшість продукції оплачується одразу при перетині кордону однієї з країн GCC і надалі вільно пересувається в межах митного союзу. Обов'язковим є сертифікат халяль для більшості харчових продуктів (особливо для тих, що містять складники тваринного походження). Усі імпортовані продукти харчування мають відповідати затвердженим жорстким вимогам. В країні існує заборона на вживання деяких харчових добавок та інших хімічних продуктів. Для імпорту в Кувейт доцільне попереднє надсилання зразків з метою проведення лабораторних досліджень. Неналежне оформлення експортних документів може стати бар'єром для ввезення надісланої партії до Кувейту.

Існують квоти на імпорт рису, м'яса, молока та молочних продуктів. Згідно з рішенням Міністерства торгівлі та промисловості емірату № 367 від 20.07.2017 р. знято заборону на імпорт з України м'яса птиці (свіже, охолоджене, заморожене, оброблене), похідних від нього продуктів та яєць з огляду на відсутність небезпеки зараження пташиним грипом. Існує заборона на ввіз будь-яких

товарів з та через Ізраїль. Наказ не лише забороняє вхід суднам, що торгують між Кувейтом та Ізраїлем, а й суднам, які відходять із портів інших країн, завантаженим ізраїльськими товарами або товари, які прямо чи опосередковано прямують до Ізраїлю, або кораблі, що транспортують товари з Ізраїлю до іншої країни за межами Кувейту. Кувейтське законодавство вже забороняє компаніям і окремим особам укладати угоди з організаціями чи особами, що базуються в Ізраїлі, і мати справу з людьми, які мають комерційні інтереси в Ізраїлі, навіть якщо вони знаходяться за межами Ізраїлю. Закон також забороняє будь-якій фізичній особі в Кувейті імпортувати, володіти або обмінювати будь-які ізраїльські товари, продукти або товари, незалежно від того, отримані такі речі прямо чи опосередковано. Закон поширюється на будь-які товари, які включають вхідні матеріали з використанням ізраїльської продукції.

Між Кувейтом та Україною можна проводити історичні паралелі. Тож не дивно, що Кувейт одразу засудив напад Росії і був одним з співавторів резолюції ГА ООН 2 березня 2022 року на підтримку цілісності України. Представник Кувейту в ООН заявив, що «враховуючи болісний досвід» окупації, країна буде відстоювати міжнародне право і Статут ООН, які забезпечують суверенітет маленьких держав.

Кувейт вже виділив 4 млн. дол. на підтримку українських біженців і надіслав понад 70 т харчових продуктів і речей першої необхідності. Посол Кувейту в США, який нещодавно став керівником МЗС, організував вечір, на якому зібрали 1 млн. дол. українським біженцям.

Посол України в Кувейті Олександр Балануца відзначає, що візит керівника МЗС Саудівської Аравії до Києва можна трактувати як знак для активізації політики Кувейту щодо України, бо обидві держави є членами Ради співробітництва держав Арабської Затоки. Проте для цього є перепони. Перманентна криза, яка багато років паралізує політичне життя Кувейту, не дає підстав очікувати подібних жестів допомоги, принаймні зараз. До того ж Кувейт підкреслює нейтральний характер зовнішньої політики і намагається зберегти дружні відносини з Росією. Кувейт розташований між двома субрегіональними ворогуючими силами – Іраном та Саудівською Аравією. Підкреслена нейтральність будь-яких зовнішньополітичних кроків у конфліктних ситуаціях (хіба що окрім ізраїльсько-палестинського контексту), акцент на глобальних гуманітарних питаннях – це перевірений роками рецепт зовнішньої політики Кувейту, який дозволяє йому балансувати й оберігати свої інтереси в геополітичних іграх. Тож, попри подібний історичний досвід, чекати якихось жорстких заходів з боку Кувейту проти Росії та Ірану не варто. Катар та Кувейт єдині монархії Затоки, які голосують за засудження порушень прав людини в Криму та підтримують Україну в питанні репарацій. Всі інші 4 країни утримуються [10].

Цілком можливо й надалі розвивати торгівельні відносини з Кувейтом. Мита у Кувейті переважно невисокі, однак іноді важко отримати різні сертифікати, яких інколи буває дуже багато. Існує високий потенціал щодо збільшення імпорту з України за рахунок розширення переліку товарних позицій. Найперспективнішими експортними товарами є продукти харчування зерно, чорні метали та металоконструкції, будівельні матеріали, продукція машинобудування (особливо нафто-газове обладнання). Ринок Кувейту насичений іноземною продукцією та характеризується високою конкуренцією з боку Китаю, Саудівської Аравії, Індії, Єгипту, існують добре налагоджені логістичні зв'язки зі США та морськими державами Європи. Відтак найбільші перспективи у Кувейті матиме українська продукція з високою якістю та конкурентною ціною.

Змінити мита чи якимось інакше послабити їх для України навряд чи вийде. По-перше, Кувейт входить до Ради співробітництва арабських держав Затоки, між якими вже існує безмитна торгівля. Торгівля на Близькому Сході і її напрямки визначаються культурною та релігійною схожістю, тобто для секулярної європейської України навряд чи робитимуть якісь винятки чи особливе ставлення. По-друге, Саудівська Аравія має великий вплив на усіх своїх сусідів-одновірців (релігійний склад Кувейту – суніти 70%, шіїти 30%) і часто втручається у їхні відносини з іншими країнами. Проте, при правильному веденні переговорів Саудівська Аравія навпаки може стати відмінним посередни-

ком і допомогти розвинути відносини з Кувейтом. Тобто на них потрібно зважати при бажанні розвивати відносини з Кувейтом, але не вважати перепоною чи противником. По-третє, Ірак та Сирія хоч не мають впливу на Кувейт, але можуть непрямо загрожувати торгівлі. Там постійна нестабільна політична ситуація та проблеми з релігійними радикалами. Все це може перешкоджати безпечному транзиту через їхню територію (бо це географічно найвигідніше). Тому потрібно подбати про безпеку пересування вантажу та водіїв. Також потрібно враховувати спільну вигоду для обох країн. Від збільшення та диверсифікації торгівлі бюджет України отримуватиме великі прибутки, але при цьому Кувейт так само повинен щось отримувати з цього (окрім власне товарів і послуг). Бажання розширювати торгівлю з їхнього боку може бути проблемним. Закупівля нафти і відповідні домовленості про це завжди переходять на політичний рівень через стратегічність ресурсу. Кувейт входить до ОПЕК і всі рішення такого роду так само повинні попередньо узгоджуватися з членами цієї організації. Потрібно зважати і на Ірак та Саудівську Аравію, теж з величезними запасами нафти, які навряд чи схвалять таке рішення. Тому розширення імпорту з Кувейту може викликати деякі проблеми. Інші категорії товарів, імпортовані з Кувейту є більш формальними, призначені для підтримки торговельних відносин, тому розширювати їх далі нема змісту.

Потрібно звернути увагу на ширше залучення інвестицій з Кувейту. Кувейт останнім часом активно цікавиться стартапами та багато вкладає в сферу інновацій. Українські вчені відчують брак іноземного інвестування. Інтерес Кувейту співпадає з тим, що може запропонувати Україна. Кувейт теж є вигідним місцем для українських інвестицій. Сектори економіки Кувейту, які найбільш привабливі для інвестицій: енергетика, транспорт, переробка відходів, очистка води, хімічна промисловість, освіта, медицина, складська та логістична інфраструктура, фінансовий сектор. Уряд України часто вкладає кошти у різні міжнародні інвестиційні проекти. Ринок Кувейту як нафтовий, так і інноваційний є стабільним та безпечним. Україні варто так само придивитись до перспективних проектів у Кувейті. Спільні інвестиційні проекти, особливо коли обидві країни можуть вкласти одна в одну, завжди вигідні для обох сторін. В цьому випадку не виникнуть загрози з боку Саудівської Аравії чи Іраку, бо Саудівська Аравія не втручається в інвестиції Кувейту, а Ірак не є ключовим світовим гравцем і не зможе вливати політично чи економічно.

Наразі Кувейт має жорстку протекціоністську політику щодо неарабських країн. На товари, які походять не від країн-партнерів існують жорсткі квоти та інші обмеження. Через це Україні буде важко збільшити експорт. Можливо розширити набір товарів, але квоти усе одно будуть заважати. Для цього потрібно провести переговори щодо пом'якшення або скасування квот для української продукції. Це буде важко зробити, адже Кувейт та інші близькосхідні країни завжди ставлять в пріоритет своїх одновірів при розгляді таких рішень. Тобто навіть вигідна пропозиція з економічної точки зору, може їм не підійти. Позитивним є те, що ці обмеження не налаштовані конкретно проти України, тому в ході торговельних переговорів можливо вдасться змінити думку кувейтської сторони. Можливим є варіант проведення великого форуму-зустрічі між різними арабськими державами заради скасування або спрощення певних обмежень на українську продукцію. Арабські держави часто вирішують справи спільно та за спільною згодою, тому це може бути хорошою ідеєю.

Відтак можемо сформулювати альтернативні (але не взаємовиключні) варіанти розвитку міжнародних економічних відносин України та Кувейту.

1. Збільшення і розширення українського експорту сільськогосподарської продукції, насамперед курятини, пшениці, яєць, меду, насіння. Україна отримує новий ринок для збуту продукції і більший прибуток від торгівлі, а Кувейт – якісну і дешевшу продукцію. На макроекономічні рівні обидві країни покращують сальдо торгівлі. З боку Саудівської Аравії перепон не повинно виникнути, а ось транспортування через Ірак може бути ризикованим.

2. Налагодження і збільшення імпорту нафти з Кувейту. Домовленість про імпорт нафти дозволила б Україні отримати стратегічно важливий ресурс, а Кувейту нового торговельного партнера і збільшення прибутку від продажу. Однак цього зараз досягти буде важко, так само, як і розрахувати економічний ефект. Навіть при досягненні згоди, ціни на нафту не відрізняться радикально і це

вплине значною мірою на макроекономічні показники. До того ж реакція Саудівської Аравії буде гарантовано негативною, будуть політичні перепони на шляху підписання такої угоди. Важлива також реакція ОПЕК, яку, однак, важче передбачити.

3. Залучення інвестицій з Кувейту в українські інноваційні стартапи та фундаментальні і прикладні наукові проекти. Вигода України очевидна – залучення коштів та розвиток інноваційної сфери. Натомість Кувейт отримає доступ до інновацій для диверсифікації економіки та вигідні вкладення, які згодом принесуть чималі прибутки. З боку сусідів Кувейту проблем не виникне, однак слід дбати про права інтелектуальної власності та зважати на технології подвійного призначення.

4. Інвестування в нафтодобувну, будівельну, інноваційну галузь в Кувейті. Україна отримає надійне і безпечне капіталовкладення та прибуток від інвестицій, а Кувейт – доступ до технологічних можливостей розвитку даних галузей. Паралельно може відбуватися залучення українських спеціалістів нафтогазової та будівельної галузі до роботи у спільних проектах, а також започатковане навчання кувейтських у технічних ВНЗ України.

5. Скасування квот на українську продукцію тваринного походження чи принаймні збільшення розміру цих квот і розширення номенклатури експорту України до Кувейту. Насамперед це стосується експорту української курятини, телятини або баранини, яєць, меду та молочних продуктів. Від цього виграють українські фермери та кувейтські споживачі. Через торгово-промислові палати обидвох країн та відповідні асоціації виробників можна домогтися спрощення процедур сертифікації продукції та її лабораторної перевірки. Також можна започаткувати спільні сертифікаційні лабораторії, які будуть акредитовані для роботи на ринках різних країн Перської затоки, насамперед Саудівської Аравії та Іраку.

Висновки

Огляд міжнародних економічних відносин Кувейту та України свідчить про недостатній рівень розвитку торгових відносин, попри можливість розширення українського експорту. Кувейт торгує переважно з азійськими країнами, насамперед з арабськими. Тарифна політика Кувейту не є надто жорсткою, однак через членство у регіональних інтеграційних угрупованнях Кувейт повинен зважати на митні тарифи партнерів. Головною проблемою є нетарифні обмеження торгівлі, а саме наявність і вузькість імпорتنих квот та складність сертифікації продукції сільського господарства, особливо тваринного походження. До того ж у жодному разі продукція не повинна проходити через територію Ізраїлю, а тим більше не мати жодного компонента з цієї країни.

Щодо спільних інвестиційних проектів, то вже існує кілька спільних проектів у сфері будівництва, медицини та енергетики. Є можливості подальшого поглиблення інвестиційної співпраці. Кувейт через бажання диверсифікувати власну економіку останнім часом почав активно вкладати у різні інноваційні стартапи та науковий розвиток. Це ідеальна можливість для українських винахідників та стартаперів, які потребують залучення іноземних інвестицій.

Розглядаючи Кувейт з історичної точки зору, можна стверджувати, що між ним та країнами-сусідами завжди існували заплутані і напружені відносини. Саудівська Аравія до сих пір претендує на деякі території Кувейту, вважаючи їх спірними. Розвиток міжнародних економічних відносин повинен враховувати історію стосунків Кувейту з сусідами та регіональними партнерами і супротивниками, відтак стратегії України мають базуватися на взаємовигідній торговельній, інвестиційній та інноваційній співпраці. Напрямами розвитку міжнародних економічних відносин України та Кувейту є збільшення українського експорту сільськогосподарської продукції до Кувейту, залучення кувейтських інвестицій в інноваційну сферу України, пом'якшення квот на українську продукцію тваринного походження. Перспективними є проекти довгострокових інвестицій в нафтову, наукову або будівельну сферу Кувейту з боку України як джерело надійного та безпечного капіталовкладення для обох держав.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень українсько-кувейтських економічних відносин є значними, оскільки ця тема залишається недостатньо вивченою. Подальший аналіз може зосередитися на дослідженні можливостей диверсифікації економічних відносин між Україною та Кувейтом у різних секторах економіки, таких як енергетика, сільське господарство, інформаційні технології, транспорт та логістика. Окрему увагу слід приділити вивченню інвестиційного потенціалу Кувейту та пошуку шляхів залучення кувейтських інвесторів до українських ринків. Це може включати аналіз фінансових та інфраструктурних проєктів, які можуть бути привабливими для інвестицій з боку Кувейту.

Важливим аспектом є також дослідження правових підстав для розвитку двосторонніх відносин, зокрема удосконалення регуляторної бази, що може полегшити ведення бізнесу між двома країнами та зменшити бар'єри для інвестування. Крім того, перспективними є дослідження політичних та дипломатичних ініціатив, які спрямовані на поглиблення співпраці між Україною та Кувейтом, а також оцінка їхнього впливу на економічні відносини.

Інший напрямок, що заслуговує на увагу, стосується впливу глобальних економічних трендів, таких як енергетичний перехід, цифровізація та екологічна трансформація, на співпрацю між Україною та Кувейтом. У контексті цього важливо вивчити, як глобальні зміни можуть сприяти або, навпаки, обмежувати можливості для розвитку цих відносин. Подальші дослідження також можуть включати емпіричний аналіз реальних випадків економічної співпраці та впливу регіональної та міжнародної політики на розвиток двосторонніх відносин.

Список літератури

1. Богородицька, Г.Є., Гриценко, А.В. і Войтов, С.Г. (2020). Зовнішньоекономічні відносини України та країн Близького Сходу. Економічний простір, (156), с. 26-31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-4> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Дугінець, Ганна і Омран, Хосейн Золфалі (2023). Торговельні відносини України з країнами Близького Сходу та Північної Африки. Журнал європейської економіки, вип. 21, № 4, березень 2023, с. 482-498. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1624> (дата звернення: 19.10.2024).
3. Заставний, А. і Іващук, О. (2024). Сучасні тренди економічної дипломатії України на Близькому Сході. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 326(1), 415-421. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-65> (дата звернення: 19.10.2024).
4. Швед, В.О. (2016). «Арабська весна» у контексті сучасного трансформаційного процесу на Близькому і Середньому Сході. Журнал «Проблеми всесвітньої історії», № 1, с. 109-122. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prwh_2016_1_9 (дата звернення: 19.10.2024).
5. Волович, О.О., Ігошина, Ж.Б., Макух, В.В., Поспелов, А.С., Шелест Г.В. (2011). Стратегія активізації співпраці України з державами Перської затоки: аналітична доповідь / за ред. Воловича, О. О. – Одеса: Фенікс. – 90 с.
6. Абумуфрех, Мурад Махмуд Хасан (2014). Зовнішньоекономічні відносини України з країнами Перської Затоки [Текст]: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини / Абумуфрех Мурад Махмуд Хасан. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 203 с.
7. Подгорська, Катерина (2022). Післявоєнна економічна розбудова Кувейту. Центр Дністрянського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dc.org.ua/news/pislavoenna-ekonomichna-rozbudova-kuvejtu> (дата звернення: 19.10.2024).
8. Кувейт готується до світу після нафти – інвестуватиме лише у «сталі» активи (2022). Економічна правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/01/11/681326/> (дата звернення: 19.10.2024).
9. Ukraine (UKR) and Kuwait (KWT) Trade | OEC. OEC – The Observatory of Economic Complexity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ukr/partner/kwt> (дата звернення: 19.10.2024).

10. Ерман, Георгій (2023). Як шейхи допомагають Україні. До чого тут гра престолів, Іран і «нафтовий зашморг» для Росії. – BBC News Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cw0ey9r2349o> (дата звернення: 19.10.2024).

References

1. Bohorodytska, H.Ie., Hrytsenko, A.V. i Voitov, S.H. (2020). Zovnishnoekonomichni vidnosyny Ukrainy ta krain Blyzkooho Skhodu [Foreign economic relations of Ukraine and the countries of the Middle East]. *Ekonomichnyi prostir [Economic space]*, (156), p. 26-31. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-4> (accessed: 19.10.2024).

2. Duhinets, Hanna i Omran, Khosein Zolfali (2023). Torhovelni vidnosyny Ukrainy z krainamy Blyzkooho Skhodu ta Pivnichnoi Afryky [Trade relations of Ukraine with the countries of the Middle East and North Africa]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky [Journal of European Economy]*, vol. 21, № 4, March 2023, p. 482-498. Retrieved from: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1624> (accessed: 19.10.2024).

3. Zastavnyi, A. i Ivashchuk, O. (2024). Suchasni trendy ekonomichnoi dyplomatii Ukrainy na Blyzkomu Skhodi [Modern trends of economic diplomacy of Ukraine in the Middle East]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 326(1), p. 415-421. Retrieved from: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-65> (accessed: 19.10.2024).

4. Shved, V.O. (2016). «Arabska vesna» u konteksti suchasnoho transformatsiinoho protsesu na Blyzkomu i Serednomu Skhodi [«Arab Spring» in the context of the modern transformation process in the Near and Middle East]. *Zhurnal «Problemy vsesvitnoi istorii» [Magazine «Problems of World History»]*, № 1, p. 109-122. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prwh_2016_1_9 (accessed: 19.10.2024).

5. Volovych, O.O., Ihoshyna, Zh.B., Makukh, V.V., Pospelov, A.S., Shelest H.V. (2011). *Stratehiia aktyvizatsii spivpratsi Ukrainy z derzhavamy Perskoi zatoky: analitychna dopovid / za red. Volovycha, O. O. [The strategy of intensifying Ukraine's cooperation with the Persian Gulf states: an analytical report / edited by Volovich, O. O.]*. – Odesa: Feniks. – 90 p.

6. Abumufrehk, Murad Makhmud Khasan (2014). *Zovnishnoekonomichni vidnosyny Ukrainy z krainamy Perskoi Zatoky [Foreign economic relations of Ukraine with the countries of the Persian Gulf]: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.02 – svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of economic sciences: specialty 08.00.02 - world economy and international economic relations]*. – Lviv: LNU im. I. Franka, 203 p.

7. Podhorska, Kateryna (2022). Pislivoienna ekonomichna rozbudova Kuveitu [Post-war economic development of Kuwait]. *Tsentr Dnistrianskoho [Center of Dniester]*. Retrieved from: <https://dc.org.ua/news/pislavoenna-ekonomichna-rozbudova-kuvejtu> (accessed: 19.10.2024).

8. Kuveit hotuietsia do svitu pislia nafty – investuvatyme lyshe u «stali» aktyvy (2022) [Kuwait is preparing for the world after oil – will invest only in «steel» assets]. *Ekonomichna Pravda [Economic truth]*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/01/11/681326/> (accessed: 19.10.2024).

9. Ukraine (UKR) and Kuwait (KWT) Trade | OEC. OEC – *The Observatory of Economic Complexity*. Retrieved from: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ukr/partner/kwt> (accessed: 19.10.2024).

10. Ерман, Георгій (2023). Як шейхи допомогли Україні. До чого тут гра престолів, Іран і «нафтовий зашморг» для Росії [How sheikhs help Ukraine. What's the point of the game of thrones, Iran and the «oil boom» for Russia]. – BBC News Україна. Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cw0ey9r2349o> (accessed: 19.10.2024).

A.O. Bosak, O.Iu. Hryhoriev, O.I. Romaniuk

Lviv Polytechnic National University
Department of Management and International Business
Department of Foreign Trade and Customs
Department of Management and International Business

**PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS BETWEEN
UKRAINE AND KUWAIT**

The development level of international economic relations between Ukraine and Kuwait can be described as gradually growing but still insufficient. In the context of globalization and increased regional integration, bilateral economic relations remain important in ensuring economic stability and the development of national economies. Despite the ongoing war, Ukraine has substantial agricultural, industrial, and technological potential and seeks to expand its presence in international markets by exploring new partnership opportunities. One such promising partner is Kuwait, a country with a developed economy and significant financial resources, being a member of the Gulf Cooperation Council.

Thus, this study aims to explore the opportunities and instruments for expanding cooperation between Ukraine and Kuwait and to develop well-grounded measures to enhance international economic relations between the two countries. The primary research methods included theoretical generalization, economic and statistical analysis, the historical method, and analogy.

In the course of the study, several specific tasks were addressed: the historical aspects of economic relations between Ukraine and Kuwait were examined; the economic factors influencing the level of cooperation between the countries were analyzed; the legal framework and regulatory mechanisms affecting bilateral cooperation were assessed; the political factors impacting the development of economic ties were explored; and specific pathways for deepening cooperation and improving economic relations between Ukraine and Kuwait were identified.

The volume of trade between Ukraine and Kuwait remains small, with mutual trade comprising less than 1% of the total trade structure of each country. In Kuwait's international trade structure, almost 80% is with Asian countries, while trade with Europe and America is minimal. All imported food products must meet stringent standards, and the country imposes bans on using certain food additives and other chemical products. There are also import quotas on rice, meat, milk, and dairy products. However, as the study's findings convincingly demonstrate, these restrictions should not hinder the expansion of international economic ties between Ukraine and Kuwait.

Beyond expanding the export of Ukrainian goods, there are other avenues for developing economic relations with Kuwait. Establishing oil imports from Kuwait would be advisable despite potential opposition from Saudi Arabia or other regional oil market players. Another promising direction is attracting investment from Kuwait into Ukrainian innovative startups and fundamental and applied scientific projects. Cooperation could also extend to investments in Kuwait's oil extraction, construction, and innovation sectors. Additionally, Ukrainian oil and gas industry and construction specialists could be involved in joint projects while promoting Kuwaiti students' education in Ukrainian technical universities.

The study's practical significance lies in the fact that, in the context of post-war economic recovery in Ukraine, it will be crucial to develop joint projects in construction, healthcare, and energy. There are opportunities for further deepening investment cooperation, and it is essential to begin calculating potential scenarios for future developments. Kuwait actively invests in innovative startups and scientific development, providing prospects for Ukrainian inventors and researchers.

The prospects for further research on Ukrainian-Kuwaiti economic relations are substantial. Efforts should focus on opportunities for diversifying economic ties in energy, agriculture, information technology, transportation, and logistics. Future research may also include empirical analysis of real cases of economic cooperation and the impact of regional and international policies on the development of bilateral relations.

Keywords: Kuwait, international economic relations, international trade, technological cooperation, Middle Eastern countries, agricultural products, factors of production, capital flows, investments.